

**KARAEKBİSTAN'DA
MEKÂN
GELENEĞİ-5**

YAŞAR YENİÇERİOĞLU

Karaelbistan'da Mekân Geleneği-5

Yaşar Yeniçerioğlu

Köylünün Mekân'a yürüyüşü; kağnılarla, at arabalarıyla, atlarla, eşeklerle ve yaya olarak sabah namazından sonra başlar: Henüz tan yeri ağarmamıştır.

Mekân tarafına çıkan yol güney-batı tarafındadır (bu yol Elbistan-Göksun karayolunu keser). Kağnılar ve at arabaları peş peşe bu yola sıralanırlar ve kabile/ kervan şeklini alırlar. Atla, eşekle veya yaya gidenler, ailelerinin yanlarında yürürler. Muhtarın ya da görevlendireceği kişinin komutuyla yürüyüş başlar. Bu arada akşamdan gidip Mekân'da kalanlar da olur.

Saat 08.30-09.00 gibi Elbistan-Göksun Karayolu geçilerek dağa doğru tırmanış başlar. Mekân'a varmadan "Konalga taşı" denilen yerde kısa bir mola verilir. Burası, karayolu geçildikten sonra "Büyük Kayapınarı"na yakın yerdir.

Saat 10.30 gibi Mekân'a ulaşılır. Kağnılar, arabalar ve diğer hayvanlar, Yukarı Mekân'ın aşağısında bırakılır ve eşyalar kucakta taşınır.

(Not: Elbistan'a gittiğimde, 12/07/2022 tarihinde Mekân'a da çıkmıştım. Burada çocukluk arkadaşım ile sohbet ederken "Konalga taşı" sözü dikkatimi çekmişti. Sözcüğü Türk Dil Kurumu (TDK); "Göçebe ve yolcuların, yolculuk veya göç sırasında konakladıkları sulu ve otlu yer, konak yeri" diye tanımlamış.

Yine makaleyi hazırlarken; kitaplığımdaki Prof.Dr.Mehmet Eröz'ün "Türk Kültürü Araştırmaları (Kutluğ Yayınları, 1977)" isimli kitabını tekrar gözden geçirdim: 227.sayfadaki makalede "Konalga"nın geçtiğini gördüm: "...Kaşgarlı Mahmud, bize büyük bir miras, büyük bir abide olarak bıraktığı eserini, yalnız kitâbiyat planında, şehir muhitlerinde, saray çevrelerinde hazırlamamış, Türk ellerini, yaylalarını, kışlalarını, göçebe Kırgız, Kazak, Uygur vs. çadırlarını gezmiş, onlarla haşır neşir olmuş, deyeseklerini, atasözlerini zapt etmiş, kelimelerini kaydetmiş, yaşayışlarını incelemiştir. ...onu okurken sanki bugünkü Anadolu'nun Yörükleri ve Türkmenleri arasında dolaşıyor gibi oluyoruz. İlkbaharın binbir renkli çiçeklerinin mis kokular saçtığı yaylalara doğru, ağır ağır ilerleyen Yörüklerin göçüne katılmış gibiyiz sanki. Üzerlerine en güzel kilim ve halıların atıldığı yüklü develerin en önünde, yeni elbiselerini giymiş on beşin sunasının elindeki kirmenini çevire çevire, yününü eğire eğire giderken, göz ucuyla Karacaoğlan'ına bakışını, Kaşgarlı görüvermiş. **Konalgalarında, konak yerlerinde onlarla eylemiş, çadırlarında yatmış, ocak başında odunları ölçere ölçere, közleri karıştırma karıştırma, o yılın gidişinden, malların bereketinden, toklukların, oğlakların, erkeklerin fiyatından konuşmuş, dertleşmiş...**")

Mekân'daki etkinlikler

Her yıl çıkıldığı için Mekân'da ailelerin oturacağı alan önceden bellidir. Nadiren de olsa yerlerin değiştiği ve farklı yerlere oturulduğu olur. Daha çok ağaçların altında veya büyük kayaların gölgesine geçilir. Ailelerin kalabalığına göre "hayme" şeklinde basit gölgelikler yapılır. Çadır kurulmadığı belirtildi.

Yerleştikten sonra Mekân'da ilk yapılan iş "kuşluk yemeği" yemektir. Son zamanları kahvaltı yapılmaktadır. Mekân'a özgü bir yemek olmadığı belirtildi ama genelde etli keşkek veya bulgur pilavı pişirilir.

Bazı zamanlar Mekân'a aşıklar da katılır; saz çalar, türkü söyler ve atışma yaparlarmış. Satış yapmak

için çerçiler de gelirlermiş.

Törenin yapıldığı Yukarı Mekân (Arşivim:12/07/2022)

Mekân'da yapılan dinî/inanç ritüelleri ve eğlenceler

Maddi durumu yerinde olanlar koç, koyun, teke veya keçi kurban ederler. Diğer aileler maddi durumlarına göre; kötülüklerden ve uğursuzluklardan korunmak için adak niyetine tavuk, horoz gibi kümes hayvanlarını "*kan akıtmak*" amacıyla keserler.

Nişanlı kızlar için erkek tarafının keseceği kurbanlar, boynuzlarına bağlanan renkli bez parçaları veya boynuna bağlanan poşu ile süslenerek Mekân'a çıkarılır.

Öğle namazı topluca kılınır; namazdan sonra köyün hocası veya köyün aksakallı- bilge kişisi dua eder. Duada; ürünlerin bol, bereketli ve verimli olması, hayvanların çoğalması, kötülüklerden korunulması gibi ifadelere yer verilir; kurbanların kabulü için Tanrı'ya niyaz edilir.

Kurban etiyle pişirilen yemek, akrabalara ve yakın oturanlara paylaşılır. Mümkün olduğunca hazırlanan yemekler karşılıklı ikram edilir.

Yemekten sonra gençler, davul-zurna eşliğinde oyun oynayıp halay çekerler ve çekilen halayın bir türküsü varsa arada davul-zurna susar ve bu türkü bir kişi tarafından veya hep bir ağızdan söylenir. Elbistan yöresinin çok meşhur eski türkülerinden "*Çamdan sakız akıyor*" ve "*Ley ley çoban*", halay sırasında söylendiği olur.

Bölgenin türküleri, genelde “Bozlak” havasındadır. Arif Bilgin, Mekân’a has bir türküden hatırlanan şu satırları ifade etmektedir:

“Bir çift turnam geldi konu dikene (çimene),

Benden selam söyle Koca Mekân’a,

.....

Öte öte solukların tükene.”

Oyunlar ve halaylar; ilk zamanları genelde kızlı-erkekli karışık oynanırken, son zamanlarda ayrı oynanmaya başlanmış.

Eğlence bittikten sonra yaşlılar oturup sohbet ederlerken, gençler ve çocuklar yaylada gezip çiçek toplarlar. Özellikle çiğdem zamanı olduğu için çiğdem toplanır. Katıldığım törende, yayla gezimizde - faydalı diye- çiğdemi kökünden söküp soğanını yemiştik.

Köylerimizde -kız ya da erkek olsun- gençler genellikle birbirlerini görme ve tanıma imkânları var ama bu tür törenler ve geziler daha yakından tanımalarına fırsat olur. Ayrıca, tören sırasında diğer adetler de yerine getirilmiş olur. Mesela; oğullarını çevre köylerden nişanlamış aileler, yeni gelinlerini Mekân’a getirerek tanıtırlar ve büyüklerin ellerini öptürürler.

Mekân’dan dönüş

İkindin namazından sonra, serinlik çıkınca toplanılmaya başlanır ve eşyalar, aşağıdaki kağınların, at arabalarının ve hayvanların olduğu yere kucakta ve sırtta taşınır. Eşyalar yüklenip herkes hazır olunca iniş başlar. Gerek çıkışta ve gerekse inişte yaşanan kazalarda veya zor durumlarda, herkes birbirinin yardımına koşar.

Aynı yoldan akşam saat 07.00-08.00 gibi köye varılır ve herkes evlerine dağılır.

Artık ekinler sararmış ve biçilmeye hazırdır. Mekân sonrası (çoğunlukla 1 Temmuz’da) köylü orak ve tırpanla tarlalara girer; sırayla arpa, buğday, küşne, nohut vs. biçmeye başlar. Harman yerine taşınır, dövenle sürülür, hafif yelde yaba ile savrulur tane ile saman ayrılır; hasat kaldırılır. Ev halkı için yeterince kışlık erzak ayrılır; artanı (fazlası) götürülüp satılır.

Arkasından düğünler başlar. Güz mevsiminde yapılan bu düğünler için de halkımız “Ömrün uzun, düğünün güzün olsun” atasözünü söylemişlerdir.

Daha önce bu bölgeden çıkan suya “Mekân Suyu” dendiğini belirtmiştim. Bu suyu köy halkı çok beğenerek içerdi. Hatta köyde çok doğum olmasını, “şaka olarak” bu suya bağlardı.

Mekâna son çıkış

En son 1970 yılında Mekân’a çıkıldığı söylendi. Köy, Mekân’ın altına taşınınca bu güzel geleneğimiz unutulup gitti!.. Tabii ki buna sebep, şartların değişmesi yanında patoz gibi, biçer-döver gibi makinaların ve aletlerin gelişmesidir.

Şimdi topluca çıkış yapılmıyor ama bireysel veya grup olarak gezmeye gidenler oluyormuş. Zaten su getirmek amacıyla bölge kazılmış vaziyette...

Son olarak; yukarıda bahsettiğim gibi eğer “Türk Düşünce Sistemi”ni bilmez, millî kültürümüzden

uzaklaşırsanız; geleneklerimizi, ideallerimizi, hedeflerimizi anlayamazsınız. Müslüman olmadan önceki dönemi, hafızalarımızdan silmek veya unutturmak için maalesef bazılarını *“İslâm’da yeri yok”* diye attık; bazılarını da yabancı kültüre yem ettik. Birçok geleneğimiz, bugün unutuldu veya kayboldu!..